

NÁSTUP KOMUNISTICKÉ MOCI V ÚNORU 1948

ANOTACE:

Aktivita seznámí žáky s okolnostmi nástupu komunistické moci v únoru 1948. Žáci se vžívají do role učitelů, bulvárních novinářů, komunistů a herců, kreativně pracují s textem a připravují se na projekci filmu.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovědní vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VMEGS, VDO (ZŠ)

OV:OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK: 14+

CÍLE:

Žáci:

- se seznámí s okolnostmi nástupu komunistické moci v únoru 1948;
- porozumí pojmům spojeným s událostmi a situací konce 40. let;
- rozvíjí komunikativní dovednosti a spolupráci ve skupinách.

DĚLKA: 75 min. (včetně projekce)

POMŮCKY:

- **MATERIÁL 1** - Nástup totalitní moci v únoru 1948 (pro každého žáka)
- **MATERIÁL 2** – popis jednotlivých skupin a jejich rolí (rozstříhaný na jednotlivé kartičky – tolikrát, aby na každého žáka vyšla jedna kartička)
- psací potřeby

POSTUP:

1. Rozdáme žákům **MATERIÁL 1** a necháme je, aby si samostatně text přečetli. V průběhu čtení si mohou podtrhávat části, které jsou pro ně nové nebo kterým nerozumí. Po přečtení textu zodpovíme otázky a doplníme informace, které žáci potřebují k porozumění textu.
2. Rozstříhané kartičky z **MATERIÁLU 2** dáme do jedné nádoby a obejdeme s ní celou třídu. Každý žák si vylosuje jednu kartičku, která určí, v jaké skupině bude pracovat. Žáci, kteří mají stejné kartičky, vytvoří skupiny.
3. Každá skupina pracuje s textem z **MATERIÁLU 1** podle zadání, které má na své kartičce. Na splnění úkolu dáme skupinám deset minut.
4. Následně každá skupina prezentuje výsledky své práce. Po prezentaci práce bulvárních novinářů a komunistů necháme ostatní žáky identifikovat změněné pasáže. Při otázkách skupiny „učitelé“ ostatní žáci odpovídají.

5. Následuje projekce filmu.**REFLEXE:**

Poté, co všechny skupiny odprezentují své texty, společně shrneme, jak jednotlivé skupiny texty upravily a proč. Po projekci filmu provedeme reflexi emocí metodou „jedno slovo“ (viz Jak na reflexi emocí po filmové projekci), případně některou další z nabídky. Na závěr se žáků můžeme ptát, co říká název filmu „Šel bych do toho znovu“ o Františku Wiendlovi nebo jaké důvody by je vedly k tomu, aby opustili svůj domov.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Aktivitu jsem testoval v 9. ročníku základní školy. Po přečtení textu jsem se žáků zeptal, zda všemu rozuměli – padl jediný dotaz na význam slova demise. Následně jsem shrnul úkoly jednotlivých rolí a vyzval žáky, aby si sesedli do určených skupin (herci potichu nacvičovali na chodbě). Na přípravu měly skupiny deset minut a průběžně jsem je obcházel a kontroloval, zda pochopily zadání.

Nejlepší výkon předvedli „herci“, kteří stihli připravit pět povedených krátkých scének (ostatní hádali, jaké pasáže z textu přehrávají). Nejtěžší úlohu měli „komunisté“, kteří si svůj úkol vysvětlili jako škrtnání nejméně lichotivých částí textu, což nevedlo k úplně chybnému výsledku, ale nemělo to až takový efekt.

Aktivita se většině žáků líbila a já byl nadšen za další nevěšední hodinu – žáci pracovali ve skupinách, komunikovali, vnímali text a zapojili se i ti méně aktivní.

Pavel Vala, ZŠ a MŠ Suchdol nad Odrou

NÁSTUP TOTALITNÍ MOCI V ÚNORU 1948

Československo bylo na konci 2. světové války osvobozeno převážně sovětskými vojsky. Nejen tato skutečnost nahrála komunistům, kteří v prvních poválečných parlamentních volbách v květnu 1946 získali 38 % hlasů a postupně obsazovali nejdůležitější posty ve státě, včetně ministerstva financí, zemědělství a vnitra (což znamenalo kontrolu nad policií a tajnými službami). Přesto měly až do února 1948 většinu v parlamentu i ve vládě demokratické strany.

V únoru 1948 vrcholila vládní krize. Komunisté požadovali další znárodňování (zabavování majetku státem) a také dále pronikali na významná místa v armádě a SNB (Sbor národní bezpečnosti – obdoba dnešní policie). Když bylo osm členů vedení SNB nahrazeno komunisty, podala na protest proti tomu většina nekomunistických ministrů demisi. Odstoupivší předpokládali, že prezident Beneš jmenuje novou úřednickou vládu nebo demisi nepřijme, čímž by došlo k předčasným volbám, případně k oslabení KSČ. Prezident ale demisi přijal, jelikož na něj komunisté vyvíjeli silný nátlak organizováním demonstrací, stávek a vyzbrojováním Lidových milicí (ozbrojené útvary komunistů).

Byla sestavena nová vláda v čele s předsedou KSČ Klementem Gottwaldem. Jediný nekomunistický ministr Jan Masaryk záhy zemřel za nevyjasněných okolností po pádu z okna. Veškerá politická a hospodářská moc se ocitla v rukou KSČ a komunisté začali, za pomoci sovětských poradců, budovat totalitní režim (snaha o absolutní kontrolu všech oblastí života). Beneš abdikoval na úřad prezidenta a jeho nástupcem se stal Klement Gottwald. Sociální demokracie byla sloučena s KSČ, ostatní politické strany byly zlikvidovány či umlčeny. Mnohé společenské organizace byly označeny za buržoazní (tj. nepřátelské dělnicko-rolnické vládě komunistů) a zakázány, jako např. Junák, Sokol nebo Orel.

Komunisté ihned zahájili represe (násilí proti opozici) vůči všem politicky nespolehlivým osobám (tj. proti všem, kdo mohli ohrozit jejich monopol moci) v duchu hesla „Kdo nejde s námi, je proti nám“. Pronásledování byli všichni bývalí kapitalisté (podnikatelé), živnostníci, kulaci (hanlivé označení soukromého zemědělce), opoziční politici, nekomunistická inteligence, kněží, veteráni ze západních bojišť, stejně jako kdokoliv, kdo projevil nesouhlas s novým režimem. Formy pronásledování byly nejrůznější, od propuštění z práce či zamezení přístupu ke vzdělání po výslechy, mučení a věznění na základě vykonstruovaných obvinění nebo na základě nových, nedemokratických zákonů. Byly zřízeny tábory nucených prací, některé při uranových dolech (Příbram, Jáchymov), ve kterých vězni bez jakýchkoliv ochranných pomůcek dobývali radioaktivní uran pro potřeby SSSR.

Zejména v prvních letech po převratu docházelo k vykonstruovaným procesům, které byly zaměřeny proti potenciální opozici (Heliodor Píka, Milada Horáková), ale i proti členům komunistické strany (Rudolf Slánský). Za politické trestné činy bylo popraveno 248 osob a 145 osob bylo zastřeleno při pokusu uprchnout přes železnou oponu (ostře hlídaná hranice, oddělující státy pod sovětským vlivem od demokratických států), tato čísla ale nezahrnují některé utajené vraždy a lidi zemřelé na následky věznění po propuštění.

Od jara 1949 byla zahájena kolektivizace, což znamenalo, že soukromí zemědělci museli odevzdat veškerou půdu a zvířectvo do JZD (jednotné zemědělské družstvo) – komu se to nelíbilo, byl zastrašen či z něčeho obviněn a uvězněn.

Do roku 1967 odešlo do exilu až 35 000 lidí – ti, kdo to nestihli brzy po únoru 1948, museli prchat ilegálně přes hranice, často pomocí převaděčů, přičemž jim hrozilo vězení či smrt zastřelením pohraniční stráží.

SUMARIZÁTOR

Shrňte obsah textu do 10 vět tak, aby v něm byly zachovány všechny důležité informace.

BULVÁRNÍ NOVINÁŘ

Proškrtejte a přepište text tak, aby byl co nejvíce bulvární (tj. senzacechtivý) a přitom se co nejméně změnil.

KOMUNISTA

Proškrtejte a přepište text tak, aby komunisty vylíčil v pozitivnějším světle a přitom se co nejméně změnil (tj. tak, jak chtěli, aby zmíněné události byly vnímány).

UČITEL

Připravte 10 otázek, které lze zodpovědět pomocí textu.

HEREC

Připravte si 5 scének, které ztvární některé části textu.